

KOŠŤÁL JOSEF (Oleško)

„Podřípsko“ – kraj převážně rovinatý. V tomto kraji se nachází mnoho hospodářských usedlostí s dlouholetou tradicí. Jedním z takových gruntů byl v malé obci Oleško i grunt čp. 2, o kterém jsou zmínky v klášteře Doksany již v roce 1226, kde kdysi hospodařil rod Holotů, později Tůmů a posléze od roku 1830 rod Košťálů. Byl to Jan s ženou Magdalenou, poslední pak byl Josef Košťál s Miladou, který nejvíce celé hospodářství zvelebil a pozvedl. Bohužel své záslužné dílo nestačil dokončit. Přišla padesátá léta dvacátého století a s nimi útlak, perzekuce a likvidace sedláků.

Leden roku 1952 byl takový obyčejný zimní měsíc, mrzlo jen málo, sněhu na Podřípsku mnoho nebylo. Nálada mezi rolníky byla skleslá, nikdo nevěděl, co bude dál. V některých obcích byla již nuceně založena jednotná zemědělská družstva, v dalších se zakládala. Nátlak na vstup soukromě hospodařících sedláků postupně sílil a těm s větší výměrou půdy se vyhrožovalo, že jim bude zabrána. Vyhrožovalo se vězením, vystěhováním apod.

Tak se také stalo u hospodáře Josefa Košťála. Dne 26. ledna 1952 asi v 15.00 hodin se přihrnula početná skupinka lidí v čele s okresním prokurátorem, jeden muž v civilu (člen StB), strážmistr SNB, ředitel Státního statku Doksany, předseda MNV, předseda KSČ a újezdní tajemník (to byla funkce dohlížejícího komisaře na rolníky – ten měl dovolen vstup do usedlosti kdy a kam chtěl). Prokurátor prohlásil, že jdou udělat domovní prohlídku, že se zde jedná o nějaké nesrovnalosti. Neřekl však o jaké. Nejdříve začala prohlídka v obytném stavení, ve kterém nevynechali ani jednu místnost. Každou maličkost tam sepsali. Hlavní slovo měl stále prokurátor, který chtěl za každou cenu něco závadného nalézt. Dále prohledali všechny hospodářské budovy, každý kout, stále ale bez úspěchu, z čehož byl prokurátor značně viditelně nervózní. V nestřežené chvíli pošeptal četnický strážmistr hospodáři, že nic proti němu nemají, že i místní činitelé říkají, jak celá rodina dobře pracuje, přesto ať se hospodář teple obleče, že je všude velká zima.

Po ukončení prohlídky musel hospodář jet na příkaz prokurátora s nimi na stanici SNB do Doksany k sepsání protokolu. Tam však k žádnému sepsání nedošlo, neboť byl odvezen do věznice okresního soudu do cely číslo 3, která byla již obsazena pěti dalšími sedláky. Tento nedobrovolný pobyt ve věznici absolvoval Josef Košťál až do července 1952, aniž mu bylo oznámeno, že je zatčen ve vazbě a neřekli za co!

Na den 20.6. 1952 byl připraven „monstrproces“, při kterém sice chyběly důkazy, ale dle prohlášení krajského prokurátora, který řekl: „Mezi jiným, na závěr soudního „divadla“, dovoluji si upozornit na směrnice a obsah denního tisku, jakékoliv omilostnění obviněných by vyvolalo nespokojenost širokých mas dělnictva.“

Okresní prokurátor dr. Flégl doplnil: „Svoje vědomosti obžalovaný rozšiřoval pobytem v cizině – ve Švýcarsku, Dánsku a Rakousku. Choval jen čistokrevná zvířata, krávy, prasata, kontrolovanou drůbež, odchovával zvířata, na polích pěstoval zušlechtěné osivo, vojtěškové a travní semeno, a tím se neúměrně obohacoval. Vozil občany zadarmo autem k lékařům, půjčoval lidem bezplatně potahy a stroje a tím je ovlivňoval....“

Dr. Klička – předseda soudu dodal: „Ani pravda se nesmí říkat, to vzbuzuje nedůvěru v budovatelské výsledky.“

Konečný rozsudek soudu zněl: „Josef Košťál, odsuzuje se pro trestný čin sabotáže podle paragrafu 85 Sb. atd. Těž jako člen JZD čtvrtého typu se prý vloudil, aby v něm :

a) Podvracel jeho základy, bránil jeho upevnování a rozvoji. b) Zneužíval členství v JZD k vykořisťování malých a středních rolníků k vlastnímu obohacování. c) Na podzim roku 1951 v Olešku vyhnal z lesa družstevnice, které hrabaly jehličí, což škodí lesu a tím se dopustil: 1. nekalého jednání v úmyslu způsobit vážnou poruchu v činnosti veřejného podniku

2. zneužíval lidového družstva ke krytí podnikání, což jev rozporu a za 3. veřejně pobuřoval proti společenskému řádu republiky.

Spočítáno a potvrzeno, 7 roků vězení, peněžitá pokuta, ztráta veškerého majetku, zákaz pobytu v obci a okresu navždy!“

Následovala dlouhá a nesvobodná hornická práce. Nejdříve na Jáchymovsku na Eliáši, Svatopluku, Rovnosti a v Ostrově, odkud se po šesti a půl roce vrátil v prosinci 1957 na základě amnestie prezidenta republiky.

Do svého rodiště a domova se vrátit nesměl. Rodina se složila na koupi domku v obci Vraňany na okrese Mělník, kam se nastěhovala a zde pracoval jako tesař.

V roce 1968 požádal o obnovení procesu a byl pak nejvyšším soudem osvobozen. Rozsudek byl v plném rozsahu zrušen pro nedostatek důkazů.

(RŮŽIČKA, M.: *Vyhnaní*, Havlíčkův Brod: Růžička Miloslav 2008, s. 96-98.)

» *Nezkrácená verze ukázky textu*

MOŽNÉ OTÁZKY:

Z jakých důvodů byly prováděny domovní prohlídky u rolníků?

Jaké osoby se většinou účastnily domovních prohlídek u zemědělců a proč?

Proč místní moc usilovala o odstranění sedláka Josefa Košťála z obce Oleško? Je to v souladu s argumentací okresního soudu?

Čím se Josef Košťál provinil? Dokázali byste jeho vinu specifikovat?

Proč se sousedé, kterým Košťál pomáhal, nepostavili na jeho obranu?

Myslíte, že by měl být Josef Košťál i po své smrti právně rehabilitován? Proč? Jaký by měla taková rehabilitace smysl?

MANŽELKA A DĚTI

To byla likvidace hospodáře. Čekalo však ještě odstranění jeho manželky Milady, čtyřech dětí a babičky! Dne 27. 10. 1952 dostala okamžitou výpověď z práce v cukrovaru Doksany jejich dcera Jaroslava (*1932), dcera Miluše (*1934) ze Šlechtitelské stanice Židovice a dcera Helena (*1935) z mlékárny Bohušovice. Druhý den v kanceláři MNV předali jejich matce Miladě přípis z ONV Roudnice, ve kterém bylo napsáno, že mají všichni zákaz pobytu v obci Oleško i na celém okrese Roudnice nad Labem. Současně jí bylo oznámeno, že druhý den ráno bude přistaveno nákladní auto, které je odveze do obce Podlesí na Moravě, kde mají určen trvalý pobyt. Ráno pak dne 29. 10. přijelo auto a s ním příslušník SNB, který dohlížel na to, jaké věci si s sebou mohou vzít. Všechny si tedy vzít nemohli.

Nejstarší syn František (*1931) musel tentýž den nastoupit na vojenskou službu do Chrudimi, takže ani nemohl pomoci při nedobrovolném stěhování.

V nočních hodinách dorazilo auto do obce Podlesí, kde na ně čekalo překvapení. Delší dobu neobydlený a poničený dům bez elektřiny. Svítalo se zde jen svíčkami a petrolejovou lampou. Za pomoci místních občanů složili z auta provizorně věci a po chvíli někdo zaklepal na dveře. Jaké to překvapení? Dvě sestřenice – Milada Košťálová a Milada Šebková, která byla sem do stejného místa též vystěhována i se starou babičkou, dvouletým synkem Jaroslavem a čtyřletou dcerkou Miluší. Všichni si rozuměli ve svém údělu. Žádný z nich neměl nárok na potravinové lístky.

Zde všichni pracovali na státním statku buď v rostlinné nebo živočišné výrobě. Pracovní podmínky zde byly značně ztížené, protože se tento kraj nachází v nadmořské výšce 700 m.n.m. Sníh zde napadl začátkem listopadu a vydržel do dubna, někdy i do května. Obec je položena na úpatí Nízkých Jeseníků v pahorkatině Kralického Sněžníku. Kraj vhodný tak k rekreaci a ne k zemědělství.

Německé obyvatelstvo odtud bylo po roce 1945 odsunuto. Bylo dosídlováno z části obyvateli z Moravy a navrátilci z Rumunska (Rumunští Slováci) a potom rodinami vystěhovaných „kulaků“ z Čech i Moravy. Žila zde rodina Hálkova z Dolínku u Prahy (potomek Vítězslava Háalka), rodina Krejzova od Plzně, paní Mouchová s dcerami a sestrou (obě nemocné), které pocházely z Chvalína u Roudnice. Dále paní Šestáková z Roudnice a spousta jiných vyhnaných sedláckých rodin bez mužů, kteří se za nimi vraceli postupně po propuštění z vězení.

(RŮŽIČKA, M. : *Vyhnaní*, Havlíčkův Brod: Růžička Miloslav 2008, s. 98-99.)

MOŽNÉ OTÁZKY:

Najděte na mapě místo, kam byla rodina vystěhována? O jakou oblast se jednalo?

Proč komunistická moc selské rodiny vysídlovala, a to dokonce v případě, kdy byla „hlava rodiny“ ve vězení?

Dokážete si představit, jak asi vysídlenci prožívali násilné odloučení od domova?

Mohla být ve venkovském prostředí vazba k domovu a půdě silnější než je tomu dnes, nebo to bylo podle vás stejné?

AKCE K („kulak“)

Jedním z opatření, které mělo vyústit v likvidaci selského stavu, se stala centrálně řízená Akce K („kulak“), prováděná prostřednictvím tajné směrnice tří ministrů z října 1951. Směrnice číslo 27 s platností od 1. listopadu 1951 určovala rodinným příslušníkům tzv. „vesnických boháčů“ odsouzených soudem nebo národním výborem „nové pracovní místo a místo nového pobytu mimo obvod obce dosavadního bydliště“, čímž se rozumělo vystěhování pokud možno do vzdáleného kraje. Mezi rodinné příslušníky se počítaly všechny osoby, které žily se sedlákem v době zahájení trestního stíhání ve společné domácnosti. Rodinní příslušníci byli nuceni se vystěhovat zpravidla do tří dnů po vynesení rozsudku nad obžalovaným sedlákem. Celou organizaci deportace dané rodiny měl na starosti příslušný ONV včetně zajištění dopravních prostředků za dohledu Státní bezpečnosti na náklady vystěhovaných. Podle směrnice mohl prokurátor z propadlého majetku v trestním řízení vyjmout nejnutnější majetek k zaopatření rodiny, do kterého spadalo nutné osobní šatstvo, prádlo, zásoby potravin na pár dní či nejnutnější bytové zařízení jako stůl, židle, postele a skříň. Na druhou polovinu usedlosti, kterou zpravidla vlastnila manželka nebo děti, byla uvalena národní správa a byla bez náhrady převedena do užívání místního JZD nebo státního statku. „Rodinné celky“ byly umísťovány na předem vytipované státní statky do nevhodných bytových prostor. Deportované rodiny zde žily pod dohledem a nesměly se vzdalovat z určeného místa, například ani na pohřby do původního bydliště apod.

Akce K („kulak“) probíhala ve dvou vlnách v období let 1951–1953, její délku limitoval zejména nedostatek vhodných míst pro deportované rodiny, ale i finančních prostředků. Centrálně řízená Akce K („kulak“) byla pozastavena v létě 1953 na základě ústního rozkazu tehdejšího ministra národní bezpečnosti K. Bacílka. Ovšem přesídlování již dříve rozhodnutých a administrativně vybavených případů pokračovalo až do podzimu téhož roku. Jako běžná praxe se v dalších letech udrželo přemísťování „závadných rodin“ v rámci jednoho okresu či kraje, které však již nepodléhalo centrálnímu řízení, nýbrž se dělo v kompetenci místních orgánů. Formálně byla Akce K zastavena až v lednu 1954. Jako důvod se uváděl fakt, že akce „pro nedostatečné politické zajištění a nesprávné provádění nesplnila svůj účel“, což konkretizovaly následující hlavní body: vystěhování se konalo často proti vůli vesnice, aniž byli odsouzení sedláci patřičně odhaleni jako „škůdci vesnice“. Komise špatně vybíraly osoby k přesídlení, často šlo o lidi přestárlé, nemocné, ženy s malými dětmi nebo o rodinné příslušníky, kteří bydleli a pracovali mimo vesnici, atd. V průběhu Akce K („kulak“), která způsobila rozvrat venkova a vážně narušila tradiční venkovskou pospolitost, bylo vysídleno podle odhadů 3000–4000 „rodinných celků“.

(Zdroj: JECH, K.: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.)

RŮŽIČKA, M.: *Vyhnanci*. Havlíčkův Brod: Růžička Miloslav, 2008.**MILOSLAV RŮŽIČKA (1925)**

Miloslav Růžička pochází z rolnické rodiny z Vilémova u Golčova Jeníkova. Po studiu na hospodářské škole pracoval se svým otcem na rodinném statku. Na začátku padesátých let byl odsouzen Státním soudem v Praze na pět let odnětí svobody za šíření a rozmnožování protikomunistických letáků. Po třech letech strávených převážně v trestně pracovních táborech na Jáchymovsku byl na základě milosti prezidenta Zápotockého z vězení propuštěn. Do doby, než bylo založeno JZD ve Vilémově, pracoval Miloslav Růžička u rodičů téměř jako čeledín, pouze za stravu. Po založení místního JZD v roce 1957 nejprve jezdil s traktorem a následně třicet let s nákladním automobilem. Po listopadu 1989 získal zpět svůj původní rodinný majetek a začal se více angažovat ve své obci i havlíckobrodské pobočce Konfederace politických vězňů.

VYHNANCI

Ve snaze uchovat vzpomínku na kolektivizační represe shromáždil bývalý politický vězeň Miloslav Růžička z Vilémova na Havlíckobrodsku desítky autentických příběhů sedláků vystěhovaných v padesátých letech 20. století v rámci tzv. Akce K – „kulak“. Na postižené hospodáře vzpomínají většinou již jen jejich potomci a příbuzní, z nichž mnozí se vrátili na rodinné statky a obnovili hospodářství, na kterých jejich předci hospodařili po staletí. Publikace dále ve zkratce (v úvodních poznámkách) představuje některé formy represe uplatňované právě proti sedlákům v padesátých letech 20. století. Kromě příběhů a fotografií obsahuje kniha *Vyhnanci* seznam téměř 2000 „rodinných celků odsouzených vesnických boháčů“ určených k vystěhování v akci „K“ („kulaci“) v letech 1951 až 1953.

KOŠŤÁL JOSEF (Oleško)» [Zpět](#)

„Podřipsko“ – kraj převážně rovinný pod památnou horou Říp, se rozkládá ve středních Čechách. V tomto kraji se nachází mnoho hospodářských usedlostí s dlouholetou tradicí zemědělství a jejich majitelů, kteří pěstují všechny zemědělské plodiny, včetně chmele a vína.

Jedním z takových gruntů byl v malé obci Oleško i grunt čp. 2, o kterém jsou zmínky v klášteře Doksany již v roce 1226, kde kdysi hospodařil rod Holotů, později Tůmů a posléze od roku 1830 rod Košťálů. Byl to Jan s ženou Magdalenou, poslední pak byl Josef Košťál s Miladou, který nejvíce celé hospodářství zvelebil a pozvedl. Bohužel své záslužné dílo nestačil dokončit. Přišla padesátá léta dvacátého století a s nimi útlak, perzekuce a likvidace sedláků.

Leden roku 1952 byl takový obyčejný zimní měsíc, mrzlo jen málo, sněhu na Podřipsku mnoho nebylo. Nálada mezi rolníky byla skleslá, nikdo nevěděl, co bude dál. V některých obcích byla již nuceně založena jednotná zemědělská družstva, v dalších se zakládala. Probíhaly stále naverbované schůze, nátlaky funkcionářů KSČ, vyhrožování zemědělcům apod. Založená JZD téměř nikde neprosperovala, neboť byli do vedení dosazení lidé rozhodnutím okresních sekretariátů KSČ. Například zedník, holič, zámečnický nebo tesař. Lidé, kteří ve svých profesích mnoho úspěchů nedosáhli, byli však radikální vůči zemědělcům. Největší odpor ke vstupu do JZD projevovali zejména drobní zemědělci s menší výměrou půdy, neboť si sami postačili dobře všechny práce zvládnout, případně si ještě přivydělat.

Nátlak na vstup soukromě hospodařících sedláků postupně sílil a těm s větší výměrou půdy se vyhrožovalo, že jim bude zabráněna. Vyhrožovalo se vězením, vystěhováním apod. Přes to všechno nedocházelo ke kolektivizaci vesnice tak, jak si „mocipáni“ z KSČ přáli. Za hlavní příčinu neúspěchu byli označeni střední a větší rolníci, kterým dali nálepku „vesničtí boháči – kulaci“. Tím byl označen každý, kdo řádně hospodařil na svém, kdo požíval důvěru vesnice a vážnosti ostatních zemědělců pro svoje vědomosti, schopnosti a pracovitost. Bylo raženo heslo, že tato vrstva, byť živitelů národa, musí být zlikvidována. To znamenalo zabránění majetku, vystěhování rodin a zavření hospodářů po většině na nucené práce. Děti pak nemohly studovat, pokud někde pracovaly, byly z práce propuštěny.

Tak se také stalo u hospodáře Josefa Košťála. Dne 26. ledna 1952 asi v 15.00 hodin se přihrnula početná skupinka lidí v čele s okresním prokurátorem, jeden muž v civilu (člen StB), strážmistr SNB, ředitel Státního statku Doksany, předseda MNV, předseda KSČ a újezdní tajemník (to byla funkce dohlížejícího komisaře na rolníky – ten měl dovolen vstup do usedlosti kdy a kam chtěl). Prokurátor prohlásil, že jdou udělat domovní prohlídku, že se zde jedná o nějaké nesrovnalosti. Neřekl však o jaké. Nejdříve začala prohlídka v obytném stavení, ve kterém nevynechali ani jednu místnost. Každou maličkost tam sepsali. Hlavní slovo měl stále prokurátor, který chtěl za každou cenu něco závadného nalézt. Dále prohledali všechny hospodářské budovy, každý kout, stále ale bez úspěchu, z čehož byl prokurátor značně viditelně nervózní. V nestřežené chvíli pošeptal četnický strážmistr hospodáři, že nic proti němu nemají, že i místní činitelé říkají, jak celá rodina dobře pracuje, přesto ať se hospodář teple obleče, že je všude velká zima.

Po ukončení prohlídky musel hospodář jet na příkaz prokurátora s nimi na stanici SNB do Doksany k sepsání protokolu. Tam však k žádnému sepsání nedošlo, neboť byl odvezen do věznice okresního soudu do cely číslo 3, která byla již obsazena pěti dalšími sedláky. Tento nedobrovolný pobyt ve věznici absolvoval Josef Košťál až do července 1952, aniž mu bylo oznámeno, že je zatčen ve vazbě a neřekli za co!

Na den 20.6. 1952 byl připraven „monstrproces“, při kterém sice chyběly důkazy, ale dle prohlášení krajského prokurátora, který řekl: „Mezi jiným, na závěr soudního „divadla“, dovoluji si upozornit na směrnice a obsah denního tisku, jakékoliv omilostnění obviněných by vyvolalo nespokojenost širokých mas dělnictva.“

Okresní prokurátor dr. Flégl doplnil: „Svoje vědomosti obžalovaný rozšiřoval pobytem v cizině – ve Švýcarsku, Dánsku a Rakousku. Choval jen čistokrevná zvířata, krávy, prasata, kontrolovanou drůbež, odchovával zvířata, na polích pěstoval zušlechtěné osivo, vojtěškové a travní semeno, a tím se neúměrně obohacoval. Vozil občany zadarmo autem k lékaři, půjčoval lidem bezplatně potahy a stroje a tím je ovlivňoval....“

Dr. Klička – předseda soudu dodal: „Ani pravda se nesmí říkat, to vzbuzuje nedůvěru v budovatelské výsledky.“

Konečný rozsudek soudu zněl: „Josef Košťál, odsuzuje se pro trestný čin sabotáže podle paragrafu 85 Sb. atd. Těž jako člen JZD čtvrtého typu se prý vloudil, aby v něm :

a) Podvracel jeho základy, bránil jeho upevňování a rozvoji. b) Zneužíval členství v JZD k vykořisťování malých a středních rolníků k vlastnímu obohacování. c) Na podzim roku 1951 v Olešku vyhnal z lesa družstevnice, které hrabaly jehličí, což škodí lesu a tím se dopustil: 1. nekalého jednání v úmyslu způsobit vážnou poruchu v činnosti veřejného podniku 2. zneužíval lidového družstva ke krytí podnikání, což jev rozporu a za 3. veřejně pobuřoval proti společenskému řádu republiky.

Spočítáno a potvrzeno, 7 roků vězení, peněžitá pokuta, ztráta veškerého majetku, zákaz pobytu v obci a okresu navždy!“

Následovala dlouhá a nesvobodná hornická práce. Nejdříve na Jáchymovsku na Eliáši, Svatopluku, Rovnosti a v Ostrově, odkud se po šesti a půl roce vrátil v prosinci 1957 na základě amnestie prezidenta republiky.

Do svého rodiště a domova se vrátit nesměl. Rodina se složila na koupi domku v obci Vraňany na okrese Mělník, kam se nastěhovala a zde pracoval jako tesař.

V roce 1968 požádal o obnovení procesu a byl pak nejvyšším soudem osvobozen. Rozsudek byl v plném rozsahu zrušen pro nedostatek důkazů.

(RŮŽIČKA, M.: *Vyhnaní*, Havlíčkův Brod: Růžička Miloslav 2008, s. 96-98.)

» [Zpět](#)